

Utlåtande 2005: RVIII (Dnr 303-2355/2005)

Miljö och miljövanor i Stockholm

Enkätundersökning från miljö- och hälsoskyddsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande Föreliggande rapport godkänns.

Föredragande borgarrådet Viviann Gunnarsson anför följande.

Ärendet

Ett av Stockholms stads övergripande mål är att göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad. Idag sker en allt större del av miljöpåverkan från många enskilda människors konsumtion, vanor och beteenden snarare än från stora punktutsläpp från industri och företag. Därmed blir det viktigt att kunna mäta i vilken grad stockholmarna är miljömedvetna och betar sig miljövänligt i olika avseenden.

Enkäten har sitt ursprung i flera uppdrag till miljöförvaltningen från kommunfullmäktige och miljö- och hälsoskyddsnämnden. Framst handlar det om samordningen av Agenda 21 i staden, utveckling och uppföljning av stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling och för Miljöprogrammets delmål och nyckeltal som berör invånarna. Medborgarenkäten utgör en del i den systematiska uppföljningen av miljö- och hälsosituationen i Stockholm och är en del av den kontinuerliga metod- och kunskapsuppbyggnad och datainsamling som sker på Miljöförvaltningen. Enkäten ger även underlag till det lokala Agenda 21-arbetet i stadsdelsområdena och stadens energirådgivning.

På uppdrag av miljöförvaltningen har utrednings- och statistikkontoret (USK) under hösten 2004 genomfört en omfattande enkät bland stockholmarnas

na. 300 invånare i vart och ett av Stockholms 18 stadsdelsområden, totalt 5 400 personer, valdes ut som undersökningsdeltagare. 67% av de tillfrågade besvarade enkäten. Resultaten ger underlag till en bedömning om staden har lyckats i sitt arbete eller behöver satsa mer på särskilda åtgärder i hela eller delar av staden, baserat på invånarnas upplevelser, *bilaga*.

Miljöförvaltningen genomförde en liknande enkät 2001. Ambitionen är att staden ska genomföra Medborgarenkäten med tre års mellanrum så att stockholmarnas attityder, kunskaper, beteenden och vanor på miljöområdet kan följas och redovisas över tiden på förvaltningens Internetbaserade Miljöbarometern (www.miljobarometern.stockholm.se.)

Sammanfattning av enkäten

Stockholmarna är särskilt nöjda med kollektivtrafiken och tillgången till parker och naturområden i sin stadsdel. Det är bra betyg med tanke på den höga belastningen - stockholmarnas vanligaste sätt att ta sig till skolan/arbetet är att åka kollektivt (53%) och många stockholmare vistas regelbundet i parker och naturområden (70%).

Undersökningsresultatet visar också att 30% av stockholmarna sommartid väljer det mest miljövänliga alternativet, de går eller cyklar till arbetet.

Mer än var tionde stockholmare är störd av trafikbuller i sin bostad och undersökningen visar att de bullerstörda finns i alla delar av staden och inte bara i innerstaden.

Resultaten visar även att skötsel och underhåll av parker är viktigt, samt att insatser bör göras för att minska klotter, nedskräpning och skadegörelse. Det visar sig även att skötseln och städningen av Förpackningsinsamlingens återvinningsstationer bör förbättras. Stockholmarnas vilja att källsortera sitt avfall är mycket stort, hela 95%. Staden bör förbättra de möjligheter som erbjuds för invånarna att kunna återlämna farligt avfall. Det finns behov av miljöinformation och energirådgivning.

Vad gäller invånarnas delaktighet är stockholmarna överlag osäkra på sina möjligheter att påverka förhållandena och utvecklingen i sin stadsdel. De flesta har inte gjort något särskilt för att påverka förhållanden i sin stadsdel som de varit direkt missnöjda med, vilket kan tolkas som att de är nöjda med servicen och situationen. Samtidigt visar resultatet på att det finns utrymme för en utökad dialog med invånarna om utvecklingen i sin stadsdel och att det finns behov av att ge och informera invånarna om möjligheter att delta och ge synpunkter i det lokala arbetet.

Remisser

Ärendet har för synpunkter remitterats till stadsledningskontoret. Stadsledningskontoret konstaterar att den genomförda undersökningen bjuder på intressanta fakta som kan komma att vara användbara i många sammanhang. Stadsledningskontoret ser dock inga skäl till att kommentera de fakta som undersökningen redovisar.

Mina synpunkter

Arbetet med att göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad pågår intensivt inom en rad olika områden. Många av de insatser som görs ger direkta resultat, medan kanske merparten av de projekt som genomförs kommer att ge effekt på längre sikt. För mig som miljöansvarig politiker är det väldigt intressant att ta del av miljöförvaltningens medborgarenkät som visar stockholmarnas inställning till miljöfrågor och deras miljövanor. Stockholmarna ges genom enkäten möjligheter att beskriva sin egen vardagssituation och upplevelser av den lokala stadsmiljön. Enkäten behandlar olika teman, alla med beröringspunkter till den enskildes vardagsliv. Resultatet ger tillgång till ett kunskapsunderlag över invånarnas upplevelser av och bidrag till miljösituationen och livsmiljön i staden. Resultatet ger både en översiktlig bild över situationen i Stockholm och en lokal bild över situationen i varje stadsdelsområde utifrån invånarnas perspektiv.

Vi kan konstatera att de tillfrågade ger högst betyg till Stockholms kollektivtrafik och tillgången till grönområden och parker. Av de undersökta aspekterna som närmast får bäst betyg av stockholmarna är ”tillgången till gång- och cykelbanor” och ”tryggheten där du bor”. Även i dessa avseenden är de flesta av stadens invånare klart nöjda.

Glädjande nog är stockholmarnas vilja till att källsortera sitt avfall mycket stort. För sortering av burkar och flaskor, tidningar och papper är deltagandet 95-procentigt. Däremot återlämnar endast 60% av stockholmarna sitt farliga avfall och 1/4 tror inte att det sorterade hushållsavfallet tas om hand på ett bra sätt. Avfallsfrågorna är en högprioriterad fråga för den politiska majoriteten och det pågår för närvarande ett intensivt arbete på området. Stockholms stad arbetar fram ett nytt markupplåtelseavtal för återvinningsstationer med materialbolagen för att förbättra skötsel och service. Beslut har även fattats om fler fasta miljöstationer för farligt avfall där målet är minst en i varje stadsdel. Därtill kommer den mobila miljöstationen som nu utökar sina turer. Det pågår också ett intensivt arbete med att etablera nya återvinningscentraler. En åter-

vinningscentral planeras att öppna i Vanadisberget i oktober 2005 och ytterligare två påbörjas under våren 2006. Återvinningsbåten som är en flytande återvinningscentral har varit uppskattad och kommer att permanentas.

Enligt medborgarenkäten visar stockholmarna det största missnöjet mot skötseln och städningen av Förpackningsinsamlingens återvinningsstationer. Vi har under ett flertal år haft stora problem med nedskräpning av återvinningsstationerna och har vidtagit kraftfulla åtgärder mot materialbolagen med blandat resultat. Jag är väl medveten om att nedskräpningen är ett stort problem och detta kommer den politiska majoriteten fortsätta arbeta kraftfullt med.

Enkäten visar också på oroande klyftor i hur medborgarna i olika stadsdelar upplever sin närmiljö. Exempelvis verkar befolkningen i områden som Rinkeby och Tensta uppleva att de är betydligt mer bullerstörda än många andra i staden, ha sämre tillgång till grönområden och även ha en mindre attraktiv närmiljö på andra områden. Alla stockholmare har rätt till och ska ha en lika god närmiljö.

Även betyget för situationen i stadsdelarna när det gäller klotter, nedskräpning och skadegörelse är lågt. Här krävs informations- och utbildningsinsatser både gentemot medborgarna men även fastighetsägarna. Agenda 21-samordnare i flera stadsdelar har informerat fastighetsägare om bl a källsorteringsutrymmen men det finns mycket kvar att göra, både på central nivå men framför allt i stadsdelarna.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) och *Lotta Edholm* (fp) enligt följande.

Miljöenkäten visar att det finns uppenbara brister i stadsmiljön i Stockholm. Klotter, skadegörelse och nedskräpade återvinningsstationer är några av de problem som uppstår för invånarna. Vi instämmer i att renhållningen fungerar långt ifrån tillfredsställande. Det är dags att ta krafttag mot otrygghet och snusk i stadsmiljön. Klotter måste saneras betydligt snabbare och återvinningsstationerna måste fräschas upp.

Vi anser vidare att Agenda 21-samordnarna inte fyller en viktig funktion i miljöarbetet. Det är oansvarigt att lägga stora summor pengar på Agenda 21-samordnare, samtidigt som rättorna intar återvinningsstationerna och klottret förfular staden.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Föreliggande rapport godkänns.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Viviann Gunnarsson

Anette Otteborn

ÄRENDET

Som ett led i arbetet med att göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad har utrednings- och statistikkontoret (USK) på uppdrag av miljöförvaltningen under hösten 2004 genomfört en omfattande enkät bland stockholmarna. 300 invånare i vart och ett av Stockholms 18 stadsdelsområden, totalt 5 400 personer, valdes ut som undersökningsdeltagare. 67% av de tillfrågade besvarade enkäten. Resultaten ger underlag till en bedömning om staden har lyckats i sitt arbete eller behöver satsa mer på särskilda åtgärder i hela eller delar av staden, baserat på invånarnas upplevelser.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade den 24 maj 2005 att godkänna rapporten, att översända rapporten till kommunstyrelsen, övriga nämnder, bologsstyrelser och AB Storstockholms Lokaltrafik (SL) för kännedom samt att överlämna rapporten till kommunfullmäktige som information över arbetet med förvaltningens Agenda 21-uppdrag och stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling.

Särskilt uttalande gjordes av ledamöterna *Magnus Hellström* (m) och *Katarina Larsson* (m) samt tjänstgörande ersättaren *Lena Bring* (m) enligt följande.

Det är tydligt att de återvinningsstationer som är en av majoritetens mest omhuldade projekt inte röner samma uppskattning hos stockholmarna. Vi har tidigare kritiserat skötseln och hanteringen av återvinningsstationerna, och det är tydligt att stockholmarna delar vår uppfattning.

Missnöjet med klotter, nedskräpning och skadegörelse som leder till otrygghet har vi också tidigare uppmärksammat. Det är tydligt att polisbristen leder till kännbara problem för stockholmarna.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Erik Wassén* (fp) och tjänstgörande ersättaren *Gustav Åkerblom* (fp) enligt följande.

Undersökningen visar att stadsmiljön inte får något vidare betyg av stadens invånare ifråga om hur situationen ser ut beträffande klotter, nedskräpning och skadegörelse. Hela 38 procent är missnöjda. Vi anser att stadsdelarna måste prioritera dessa frågor i större utsträckning. Klotter ska saneras omedelbart och nedskräpningen måste bromsas. Folkpartiet omdistribuerar därför kostsamma centrala satsningar på agenda 21-samordnare till städning av gator och parker.

När det gäller bullerstörningar från trafik, uppger 12 procent av de tillfrågade i innerstaden att de blir störda av buller. Omräknar vi dessa procent till antalet bullerstör-

da, motsvarar det drygt 30 000 invånare som upplever att de störs av bullrande trafik i innerstaden. Jämför man sedan dessa uppgifter med hur miljöförvaltningens bullerkarta ser ut, inser man att en betydande majoritet av de som lever i områden som av Boverket klassificeras som bullerstörda inte alla störs av buller. Undersökningen visar med all tydlighet att riktlinjerna för trafikbuller inte är anpassade efter hur verkligheten ser ut.

Undersökningen visar också att hela 93 procent av stockholmarna tycker att det är viktigt att återlämna farligt avfall. Dock är hela 39 procent av invånarna missnöjda med möjligheterna att bli av med sitt farliga avfall. Mer resurser måste därför läggas på att ta hand om hushållens farliga avfall.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 maj 2005 var av följande lydelse.

Sammanfattning

Ett av Stockholms stads övergripande mål är att göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad. En långsiktigt hållbar utveckling gäller både miljön i traditionell mening och mer allmänt ifråga om människors levnadsförhållanden och livsmiljö. Idag sker en allt större del av miljöpåverkan från många enskilda människors konsumtion, vanor och beteenden snarare än från stora punktutsläpp från industri och företag. Därmed blir det viktigt att kunna mäta i vilken grad stockholmarna är miljömedvetna och betar sig miljövänligt i olika avseenden.

På uppdrag av Miljöförvaltningen har stadens Utrednings- och statistikkontor (USK) under hösten 2004 genomfört en omfattande enkät bland stockholmarna. 300 invånare i vart och ett av Stockholms 18 stadsdelsområden, totalt 5 400 personer, valdes ut som undersökningsdeltagare. 67% av de tillfrågade besvarade enkäten.

Resultaten ger en bild av hur stockholmarna upplever miljön i sin stadsdel och i vilken mån de själva "lever miljövänligt". Resultaten ger underlag till en bedömning om staden har lyckats i sitt arbete eller behöver satsa mer på särskilda åtgärder i hela eller delar av staden, baserat på invånarnas upplevelser.

Stockholmarna/stadsdelsinvånarna är särskilt nöjda med kollektivtrafiken och tillgången till parker och naturområden i sin stadsdel. Det är bra betyg med tanke på den höga belastningen - stockholmarnas vanligaste sätt att ta sig till skolan/arbetet är att åka kollektivt (53%) och många stockholmare vistas regelbundet i parker och naturområden (70%).

Resultaten visar även att skötsel och underhåll av parker är viktigt, samt att insatser bör göras för att minska klotter, nedskräpning och skadegörelse. Det visar sig även att skötseln och städningen av Förpackningsinsamlingens återvinningsstationer (de gröna behållarna) bör förbättras. Staden bör förbättra de möjligheter som erbjuds för invånarna att kunna återlämna farligt avfall. Det finns behov av miljöinformation och energirådgivningen.

Vad gäller invånarnas delaktighet är stockholmarna/stadsdelsinvånarna överlag osäkra på sina möjligheter att påverka förhållandena och utvecklingen i sin stadsdel. De flesta har inte gjort något särskilt för att påverka förhållanden i sin stadsdel som de varit direkt missnöjda med, vilket kan tolkas som att de är nöjda med servicen och situationen. Samtidigt visar resultatet på att det finns utrymme för en utökad dialog med invånarna om utvecklingen i sin stadsdel och att det finns behov av att ge och informera invånarna om möjligheter att delta och ge synpunkter i det lokala arbetet.

Stadsdelsförvaltningarna, med stöd av de centrala förvaltningarna, har en nyckelroll i att driva på och underlätta de lokala processerna och samverka med aktörer som påverkar utvecklingen inom stadsdelsområdet. Enkäten kan ge ett underlag till ett sådant utvecklingsarbete som bidrar till stadens arbete för hållbar utveckling.

Miljöförvaltningen genomförde en liknande enkät 2001. Ambitionen är att staden ska genomföra Medborgarenkäten med tre års mellanrum så att stockholmarnas attityder, kunskaper, beteenden och vanor på miljöområdet kan följas och redovisas över tiden på förvaltningens Internetbaserade Miljöbarometern www.miljobarometern.stockholm.se

Bakgrund

Enkäten har sitt ursprung i flera uppdrag till Miljöförvaltningen från Kommunfullmäktige och Miljö- och hälsoskyddsnämnden. Främst samordningen av Agenda 21 i staden, Stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling (som redovisades i november 2004 i tjänsteutlåtande dnr 2004-002451-205) och Miljöprogrammets delmål och nyckeltal som berör invånarna. Enkäten ger även underlag till det lokala Agenda 21-arbetet i stadsdelsområdena och stadens energirådgivning.

Enkäten genomfördes år 2004 av Stockholms stads Utrednings- och statistikkontor (USK). Frågeformuläret togs fram i samarbete mellan Miljöförvaltningen och USK. Stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling och Miljöprogrammets nyckeltalen för invånare var styrande för innehållet i enkäten och frågornas formulering. Enkäten omfattade ca 90 frågor. USK utförde enkätens utskick, insamling, bearbetning och redovisning i bilagda rapporten.

Populationen avgränsades till stadens vuxna befolkning från 16 år och uppåt. 300 invånare i vart och ett av Stockholms 18 stadsdelsområden, totalt 5 400 personer, valdes ut som undersöknings-deltagare.

Enkäten är en uppgradering av en första Medborgarenkät som genomfördes 2001 av TEMO. För att öka svarsfrekvensen preciserades och minskades frågorna i antal. Denna kvalitetssäkring och omstrukturering var nödvändig så att frågorna kunde upprepas över tiden med hög statistisk säkerhet och jämförbara data. Avsikten är att upprepa undersökningen regelbundet vart tredje år. Därmed kan invånarnas synpunkter och medverkan till utvecklingen i staden som helhet och i stadsdelsområdena följas och analyseras över tiden.

Syfte

Enkäten har genomförts för att få kunskap om stockholmarnas aktiviteter och upplevelser som användare av stadens infrastruktur och tjänster. Enkäten spänner över lokala miljö-, hälso- och demokratifrågor. En del ekonomiska och sociala frågor ingår även.

Medborgarenkäten bidrar till att påminna de tillfrågade invånarna om de frågor som ställs och visar att staden är intresserad av deras synpunkter och agerande. Förvaltningen vill främja ungdomars delaktighet varför enkätens populationsurval utgår från invånare från 16 års ålder.

Stockholmarna ges genom enkäten möjligheter att beskriva sin egen vardagssituation och upplevelser av den lokala stadsmiljön. Enkäten behandlar olika teman, alla med beröringspunkter till den enskildes vardagsliv. Resultatet ger tillgång till ett kunskapsunderlag över invånarnas upplevelser av och bidrag till miljösituationen och livsmiljön i staden. Resultatet ger både en översiktlig bild över situationen i Stockholm och en lokal bild över situationen i varje stadsdelsområde utifrån invånarnas perspektiv.

Enkäter till invånare bygger på samhällsvetenskaplig grund och beprövad metodik. De är viktiga komplement till naturvetenskapliga fakta och mätningar för att kunna studera livet i staden och invånarnas livsmiljö. Enkäten ger ett viktigt kunskapsunderlag som kompletterar de tekniska mätningar och räkningar som görs i staden. Vid utredningar och utvärderingar kan intressanta kopplingar göras mellan invånarnas upplevelser av och deras faktiska användning av t ex infrastrukturen och lokala tjänster. Genom att kombinera faktiska mätningar som ger uppmätta värden och enkäter som ger invånarnas upplevelser fås en större och tydligare bild av det ämne, tema eller område som studeras och följs upp.

Medborgarenkäten är en del i den systematiska uppföljningen av miljö- och hälso-situationen i Stockholm, den visar situationen i Stockholm enligt invånarna inom ett antal viktiga områden. Enkäten är en del i den kontinuerliga metod- och kunskapsuppbyggnad och datainsamling som sker på Miljöförvaltningen.

Rapporten

Resultaten redovisas i rapporten "Stadsdelsinvånarna om miljö och miljövanor i Stockholm 2004". Det är ett rikt och omfattande material som samlats in genom enkäten. Att analysera och redovisa resultaten för alla delar av materialet i ett enda sammanhang är omöjligt. Rapporten beskriver därför främst vad stockholmarna/stadsdelsinvånarna har att säga om sin miljö och sina miljövanor. De presenteras under tre huvudrubriker:

1. Stockholmarna om miljön i stadsdelen
2. Kunskaper om och attityder till att leva miljövänligt
3. Så miljövänligt lever stockholmarna

Rapporten beskriver staden som helhet men också i olika avseenden situationen på stadsdelsområdesnivå. Finns det skillnader mellan stadsdelsområdena när det gäller hur invånarna upplever miljön och hur miljövänligt de beter sig? För att ge möjligheter

för de 18 stadsdelsområdena att se sina egna resultat och jämföra sig med övriga redovisas svaren på samtliga frågor uppdelat på stadsdelsområde i en tabellbilaga.

I mycket liten utsträckning finns i rapporten möjlighet att beskriva och analysera om svarande med olika bakgrund (t ex kön, ålder, invandrabakgrund) har olika syn på miljön i sin stadsdel och skiljer sig åt beträffande miljöintresse och miljövanor. Därför redovisas ett stort antal frågor i tabeller som visar svarsfördelningen i olika befolkningskategorier i en särskild bilaga.

67% av de tillfrågade besvarade enkäten, vilket är mer än vad som är vanligt vid den här typen av undersökningar. Eftersom undersökningen är en urvalsundersökning och ej totalundersökning finns en viss statistisk osäkerhet inbyggd i resultaten. När uppskattningar görs för hela staden utifrån urvalet, måste procenttalen omges med en osäkerhetsmarginal på ca ± 2 procentenheter (95- procentigt konfidensintervall). Om resultaten jämförs mellan olika stadsdelsområden ska skillnaderna mellan områdena vara 10 procentenheter för att vara statistiskt säkerställda.

Förvaltningens synpunkter

Resultat

Stockholmarna/stadsdelsinvånarna är särskilt nöjda med kollektivtrafiken och tillgången till parker och naturområden i sin stadsdel. Det är bra betyg med tanke på den höga belastningen av dessa - stockholmarnas vanligaste sätt att ta sig till skolan/arbetet är att åka kollektivt (53%) och många stockholmare vistas regelbundet i parker och naturområden (70%).

Av de undersökta aspekterna som närmast får bäst betyg av stockholmarna är ”tillgången till gång- och cykelbanor” och ”tryggheten där du bor”. Även i dessa avseenden är de flesta av stadens invånare klart nöjda.

Det största missnöjet visar stockholmarna mot skötseln och städningen av Förpacknings-insamlingens återvinningsstationer (de gröna behållarna) och för möjligheterna att göra sig av med farligt avfall. I dessa avseenden överväger de som är missnöjda över dem som är nöjda. Samtidigt är stockholmarnas beredskap till att medverka med källsortering av avfallet mycket stor. För sortering av burkar och flaskor, tidningar och papper är deltagandet 95-procentigt. Däremot återlämnar endast 60% av stockholmarna sitt farliga avfall och 1/4 tror inte att det sorterade hushållsavfallet tas om hand på ett bra sätt.

Även betyget för situationen i stadsdelarna när det gäller klotter, nedskräpning och skadegörelse är lågt. Detta ger signaler om att här behöver ytterligare åtgärder sättas in från staden, fastighetsägare och andra berörda externa parter.

I vissa avseenden finns stora skillnader mellan stadsdelsområdena ifråga om hur invånarna bedömer sin miljö. Det gäller t ex för den upplevda tryggheten i bostadsområdet och för trivseln i stadsdelen. Som helhet är likheterna dock större än skillnaderna.

Enligt undersökningen säger sig 13% av stockholmarna i ”högsta grad” eller ”ganska mycket” vara störda av trafikbuller i sin bostad. Omräknas dessa 13% av den

vuxna stockholmsbefolkningen till ett antal bullerstörda motsvarar det drygt 80 000 stockholmare som i betydande grad upplever att de störs av bullrande trafik i sin bostad. Norrmalmsborna upplever sig mest sällan som bullerstörda av trafiken (7%) medan Spånga-Tensta borna hamnar i topp med 23% bullerstörda. Trots en viss variation mellan olika stadsdelsområden konstateras att buller av trafiken är ett problem som drabbar hela staden. Det stämmer också med de bullermätningar och bullerkartor som Miljöförvaltningen tagit fram. Där syns att de stora motorleder och hårt trafikerade huvudvägar som genomkorsar staden medför att även invånarna som bor i stadens ytterområden blir hårt bullerdrabbade. Av de typer av störande ljud i bostaden som rapporteras är vägtrafikbuller vanligast. Det omnämns mer än dubbelt så ofta som flygbuller. Snäppet under är buller från tågtrafik. Att stockholmaren i bostaden störs av buller från en närliggande nöjeslokal eller industriverksamhet är sällsynt.

Vad gäller invånarnas delaktighet så är stockholmarna/stadsdelsinvånarna överlag osäkra på sina möjligheter att påverka förhållandena och utvecklingen i sin stadsdel, de flesta svarar varken nöjd eller missnöjd (37%) eller vet ej (42%). I de fall de har gjort något för att påverka förhållanden i sin stadsdel som de varit direkt missnöjda med så har stockholmarna främst varit i kontakt med tjänsteman eller undertecknat upprop (8% vardera), följt av att ha kontaktat förening/organisation eller framfört skriftligt klagomål. De flesta (77%) har inte gjort något för att påverka, vilket kan tolkas som att de är nöjda med servicen och situationen. Samtidigt pekar resultatet på att det finns utrymme för en utökad dialog med invånarna om utvecklingen i sin stadsdel och att det finns behov av att informera invånarna om möjligheter att delta och ge synpunkter i det lokala arbetet.

Ca 2/3 av stockholmarna anser att det är betydelsefullt för miljön om de själva lever miljövänligt eller ej. Särskilt viktigt tycker de att det är att man sorterar sitt avfall och lämnar in farligt avfall för omhändertagande. Budskapen om att det är viktigt att resa miljövänligt och att handla miljömärkt tycks ha mindre genomslagskraft. Framför allt är det de som anser att det är ”mycket viktigt” att vara miljövänlig i dessa avseenden som här är färre. Ungefär 1/4 av stockholmarna anser det ”mycket viktigt” att resa miljövänligt och handla miljömärkt. Detta tyder på att en del av Miljöprogrammets mål kräver särskilda informationsinsatser.

Enligt stockholmarna själva har drygt 70% av dem bra kunskaper om hur man ska leva för att leva miljövänligt. Allra bäst bedömer man sina kunskaper om hur man ”handskas med sitt avfall på ett miljövänligt sätt”. 73% av stockholmarna anser sig ha ”ganska bra” eller ”mycket bra” kunskaper om detta. Betydligt färre, ungefär hälften, säger sig ha mycket eller ganska bra kunskaper om hur man lever miljövänligt som konsument och vad man kan göra för att ”leva miljövänligt på energiområdet”. Det kan tyda på att utrymmet för och behovet av informationsinsatser är större i dessa avseenden än när det gäller avfallshanteringen.

De flesta stockholmare (90%) gör åtminstone något för att spara el hemma i bostaden. Vanligast är enkla sparåtgärder som att släcka onödigt belysning och att stänga av TV:n i stället för standby. Utrymmet för ytterligare åtgärder är dock stort och visar på behovet av energirådgivning för att öka kunskaperna.

Att vissa stadsdelområden får låga betygsmedelvärden för t ex ”invånarnas upplevda problem med klotter, nedskräpning och skadegörelse” innebär inte automatiskt att förekomsten av klotter och skadegörelse faktiskt också är störst i stan just där. Invånarnas bedömningar grundar sig sannolikt delvis på de faktiska förhållandena, men påverkas säkert också av mycket annat, t ex tidigare förväntningar, massmedias rapportering mm.

Resultaten från enkäten som genomgående har karaktären av subjektiva upplevelser och bedömningar kan ofta ses som intressanta indikatorer på de faktiska förhållandena. Men de är också som subjektiva yttringar viktiga och intressanta i sig själv. De avspeglar ju den ”bild” som invånarna, mer eller mindre välgrundat, upplever sig ha av läget i sin stadsdel. Om en alltför stor del av invånarna i stadsdelområdet subjektivt upplever sig besvärade av klotter och skadegörelse eller känner sig otrygga där de bor är detta nog så viktiga faktum i sig.

Användningsområden

Vikten av att koppla ihop separata kunskapsområden och se ett helhetsperspektiv blir tydlig när invånarna får möjlighet att ge synpunkter på naturmiljö, hälsa och närmiljöns kvaliteter. Det är viktigt att visa vilka områden vi gemensamt uppskattar och vilka områden vi måste öka våra ansträngningar för att få en god livsmiljö i staden.

Genom att invånarnas aktiviteter och upplevelser kan mätas, sammanställas och redovisas kan deras roll och rådgivning i olika frågor synliggöras. Detta bör öka intresset för att informera och underlätta för invånarna att delta i planering och i beslut som rör utvecklingen i stadsdelarna. Stadsdelsförvaltningarna, med stöd av de centrala förvaltningarna, har en nyckelroll i att driva på och underlätta de lokala processerna och samverka med aktörer som påverkar utvecklingen inom stadsdelområdet. Med fakta från enkäten om invånarnas aktiviteter, upplevelser och erfarenheter kan en diskussion om vad som behöver göras och av vem underlättas.

Enkätens resultat ger vägledning till hur stadens verksamheter kan utveckla sitt arbete samt hur fastighetsägare och andra externa aktörer och invånarna kan bidra till att förbättra Stockholms miljösituation och utveckling.

Enkäten bidrar med kunskap om den lokala situationen inom stadens 18 stadsdelområden. På så sätt erhålls ett viktigt lokalt kunskaps- och informationsunderlag för varje stadsdelområde, vilket kan användas av stadsdelsförvaltningarna för att stödja och underlätta det lokala miljö- och Agenda 21-arbete som bedrivs gentemot invånarna.

Medborgarenkäten ska verka som ett uppföljningsverktyg som ger möjligheter till att följa upp stadens åtgärder för att öka invånarnas delaktighet och effekter av infrastrukturella förändringar. Enkäten kan även bidra med underlag vid remisser, planärenden och besvärsmälningar.

När Medborgarenkäten upprepas kan utvecklingen i ett visst stadsdelområde följas upp över tid och kopplas till lokala åtgärder som har genomförts i området vid en viss tidpunkt.

Eftersom enkäten tar fram data på stadsdelsområdesnivå ges stadsdelsförvaltningarna, men även centrala förvaltningar, möjlighet till att rikta sin miljökommunikation eller åtgärder till ett visst stadsdelsområde eller de områden som, i jämförelse med övriga, uppvisar sämre värden. Detta gör att invånarna kan få den information och det stöd de behöver för att kunna bidra till att uppnå stadens miljömål.

Medborgarenkäten kan ge underlag till utredningar och studier om invånarnas faktiska miljöpåverkan och deras upplevda miljöinsatser, samt om den faktiska miljösituationen och den av invånarna upplevda boende- och livsmiljön i Stockholms stad. Enkäten kan bli ett underlag till den pågående Miljö- och hälsoutredningen inför Miljöprogrammet 2007.

Medborgarenkäten ger tillgång till ett kunskapsunderlag över invånarnas upplevelser av och bidrag till miljösituationen och livsmiljön i staden. Därmed kan enkäten bidra till kunskap om och framtagning av förebyggande insatser gentemot invånarna för att förhindra och åtgärda spridningen av föroreningar via flera små, diffusa källor såsom de varor och tjänster som hushållen använder dagligen. Särskilt problematiska är invånarnas energianvändning och transporter vilka båda bör minska och miljöanpassas. Även inköp av varor som innehåller farligt avfall bidrar till problem. Kostnaderna för invånarnas miljöpåverkan är svåra att bedöma, men ju fler hushåll som bidrar till att miljömålen uppnås desto mindre kostnader uppkommer framöver för att åtgärda ökande och svårbemästrade miljöproblem som uppkommer av diffusa, utspridda källor.

Det går att genom GIS presentera eller studera flera olika faktorer och värden samtidigt genom att extrapolera, vilket kan vara av intresse för lokala eller förvaltningsövergripande utredningar eller underlag till forskning med fokus på livsmiljö och invånarnas miljösituation.

Det finns många möjligheter att göra fördjupade analyser av materialet från enkäten, till exempel korstabellering med avseende på olika bakgrundsvariabler och regressionsanalys för att klargöra orsakssamband. Detta bör vara av intresse för forskningsprojekt, vilket kan främja kunskapsutbytet med forskare. Miljöförvaltningen har fulla rättigheter till materialet.

Datatillgång

Arbetet med Stockholms indikatorer för hållbar utveckling och Miljöprogrammet har inneburit en omfattande kartläggning av vilken statistik som finns tillgänglig över invånarnas kunskaper, synpunkter, vanor och aktiviteter. Efter genomgång med bland annat stadens Utrednings- och statistikkontor (USK) blev det tydligt att data i flera fall saknas. Data måste därför samlas in via enkäter. En första Medborgarenkät genomfördes 2001 och utfördes av TEMO. Enkätundersökningen rapporterades i maj 2002 i tjänsteutlåtandet dnr 2001-000609-205 och rapporten "Så upplever stockholmarna sin stad. Med perspektiv på hållbar utveckling".

Medborgarenkäten 2004 ger data på stadsdelsnivå för 24 av de totalt 39 nyckeltal som mäter Stockholms indikatorer för hållbar utveckling, samt data på stadsdelsnivå för 13 av de totalt 14 nyckeltal som följer upp hushållens miljöpåverkan i Miljö-

programmet. Från Medborgarenkäten 2001 kommer data att användas till att presentera tidsserier för 14 av nyckeltalen.

Kostnader

Kostnaden för Medborgarenkäten uppgår till 700 tkr, varav 580 tkr för framtagande av frågeformulär, utskick till invånarna, fältarbete och påminnelser m m under hösten 2004 och 120 tkr för databearbetning, analys och rapportskrivning under våren 2005. Särskilda medel för Medborgarenkäten har inte avsatts i budget. Medborgarenkäten 2004 har tillfälligt finansierats genom förvaltningens budget för Agenda 21 samt Miljöprogrammet. Tryckningen av 1500 rapporter som ska spridas brett till stadsdelsnämnder och -förvaltningar, facknämnder och -förvaltningar, forskare, organisationer, media m fl tillkommer med 43 tkr, varav stadsdelsförvaltningarna betalar 1 tkr vardera dvs 18 tkr sammanlagt. Medborgarenkäter planeras att genomföras vart tredje år, nästa gång blir hösten 2007. Miljöförvaltningen kommer att anmäla behovet för kommande Medborgarenkäter i 2007-års budgetarbete.

Kommunikation av resultatet

Rapporten över Medborgarenkäten 2004 kommer att delas ut till samtliga stadsdelsförvaltningar samt intresserade centrala förvaltningar. Rapporten kommer även att finnas på Miljöförvaltningens hemsida som nedladdningsbar PDF-fil.

Resultaten kommer även att spridas i olika nätverk och relevanta sammanhang, bl a via den expertpanel som är kopplad till Stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling. Förutom de resultat som redovisas i rapporten ska utvalda data presenteras i maj på Internet i Miljöbarometern www.miljobarometern.stockholm.se i redovisningen av nyckeltal som följer upp Stockholmarnas indikatorer för hållbar utveckling och Miljöprogrammet. Resultatet presenteras för Stockholms stad som helhet och för varje stadsdelsområde i ett lätt tillgängligt format så att politiker och intresserade förvaltningar kan använda sig av materialet i det dagliga arbetet. Efterhand, senast under hösten 2005, ska tidsserier över data, relaterade fakta och tips till hur invånare kan bidra till förbättringar läggas till redovisningen av nyckeltalen.

Medborgarenkätens data kan med fördel användas i GIS för framtagning av stadsövergripande kartor, vilket gör informationen mer pedagogisk vad gäller situationen eller upplevelserna i en viss fråga i ett viss stadsdelsområde jämfört med övriga.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 juni 2005 var i huvudsak av följande lydelse.

Bakgrund

På uppdrag av Miljöförvaltningen har stadens Utrednings- och statistikkontor (USK) under hösten 2004 genomfört en omfattande enkät bland stockholmarna. 300 invånare per stadsdelsområde, totalt 5 400 personer, valdes ut som undersökningsdeltagare. Av de tillfrågade besvarade 67 % enkäten.

Undersökningen ger en bild av hur stockholmarna upplever miljön i sin stadsdel och i vilken mån de själva "lever miljövänligt". Resultaten ger underlag till en bedömning om staden har lyckats i sitt arbete eller behöver satsa mer på särskilda åtgärder i hela eller delar av staden, baserat på invånarnas upplevelser.

Stockholmarna/stadsdelsinvånarna är särskilt nöjda med kollektivtrafiken, det vanligaste sätt att ta sig till skolan/arbetet är att åka kollektivt (53%). Enkäten visar också att stockholmarna uppskattar tillgången till parker och naturområden i sin stadsdel. Skötsel och underhåll av dessa är också viktigt, samt att insatser görs för att minska klotter, nedskräpning och skadegörelse. Det visar sig även att skötseln och städningen av förpackningsinsamlingens återvinningsstationer (de gröna behållarna) bör förbättras. Staden bör också förbättra de möjligheter som erbjuds för invånarna att kunna återlämna farligt avfall.

Vad gäller invånarnas delaktighet är stockholmarna överlag osäkra på sina möjligheter att påverka förhållandena och utvecklingen i sin stadsdel. Resultaten visar att det finns utrymme för en utökad dialog med invånarna om utvecklingen i stadsdelarna och att det finns behov av att ge och informera invånarna om möjligheter att delta och ge synpunkter i det lokala arbetet.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret har tagit del av miljö- och hälsoskydds nämndens redovisning och kan konstatera att den genomförda undersökningen bjuder på intressanta fakta som kan komma att vara användbara i många sammanhang. Stadsledningskontoret ser dock inga skäl till att kommentera de fakta som undersökningen redovisar.